

La temàtica de la Guerra dels Segadors a Mataró ve reflexada en un document de la família Portell de Valldeix, conservat a l'arxiu del Sr. Francesc Dalmau, de Vilanova d'Escornalbou.

El document, interessant per les dades que aporta, és analitzat per Carles Maristany i Tió, avui resident al Baix Camp, però vinculat familiarment a Mataró.

LA CASA DELS PORTELL DE VALLDEIX A LES DARRERIES DE LA GUERRA DELS SEGADORS

Entre la documentació de cal Peirí de Vilanova d'Escornalbou (Baix Camp), servada a l'arxiu particular del Sr. Francesc Dalmau, d'aquella vila, trobarem un manuscrit referent a la família mataronina dels Portell del veïnat de Valldeix, que conté nombroses dades sobre Mataró a les darreries de la Guerra dels Segadors. Des del primer moment ens desvetllà un fort interès tant pel valor de la informació que ens posava a l'abast com per la nostra vinculació a la ciutat de Mataró.

Els Peirí de Vilanova d'Escornalbou, antics paraires i negociants, acumularen una gran fortuna a partir de l'acabament de la Guerra dels Segadors i cap el darrer terç del segle XVII foren distingits amb el títol de Ciutadans Honrats de Barcelona. El 2 de juny del 1726 Anna Peirí maridà amb Joan de Portell i Font, descendent dels Portell de Mataró. La cerimònia fou oficiada per l'abat de Cardona Jaume de Portell i Font, germà del nuvi (1).

Gaspar Portell, avantpassat del contraent, resident a la casa pairal de Valldeix, havia estat investit, per un Reial Decret signat a Madrid el 29 de març del 1616, amb la dignitat de Burgès de la Vila de Mataró per a ell i els seus descendents per línia directa masculina. Tingué quatre fills: Salvador, hereu de la casa pairal, mort a finals de l'estiu del 1652 quan a la vila s'havia declarat una epidèmia de còlera morbo (2); Gaspar i Francesc, que seguiren la carrera eclesiàstica; i Antoni, que fou notari públic de la ciutat de Barcelona i escrivà major de la Batllia General de Catalunya. Antoni Portell contragué matrimoni amb Isabel Cirera i

Llauder, de Mataró, i d'aquesta unió nasqué Francesc Portell, pare de l'esmentat Joan de Portell i Font.

Gaspar Portell pertanyia a l'estament de la mitjana burgesia la qual, a canvi de petits favors, es mantenia fidel a la monarquia espanyola. Quan la presència de soldats castellans, imposada a partir del 1626, esdevé habitual a Catalunya després del 1634 i s'agreuja quan esclata la guerra amb França, els Portell, gràcies al seu títol, són exempts d'allotjament i d'altres càrregues de soldats.

El 1640, en esclatar la Guerra dels Segadors, les classes dirigents es troben dividides en un doble corrent, el partit espanyol i el partit català. Pertany al partit espanyol l'aristocràcia i una part de la burgesia mitjana, mentre que el partit català el componen l'alta burgesia, els eclesiàstics i els cavallers. La revolta, però, no és solament una oposició política a la monarquia espanyola, sinó que té, sobretot, caràcters agraris en enfrontar-se al règim senyorial vigent i cal veure-la com una revolta integrada en el procés que arreu d'Europa es produí contra l'estat monàrquic absolutista i, per tant, contra el règim senyorial que sostenia aquell estat.

Per tal d'apuntalar la seva defensa territorial, institucional i cultural, Catalunya, després de proclamar-se república independent, es sotmet al rei de França el 23 de gener del 1641. Alguns elements del partit català esdevindran llavors contraris a aquesta tutela i, fins i tot, s'uniran als partidaris del rei d'Espanya. Tal és el cas del batlle de

Mataró Jeroni Fornells, que col·laborà en una conspiració pro-castellana l'any 1645, i de la majoria de l'estament eclesiàstic de la comarca que a les darreries de la guerra n'és públicament partidari.

L'any 1679, Francesc Portell, resident a Barcelona, encomanà la redacció d'un document notarial per posar de manifest la reputació i honors de la nissaga de la qual procedia i, a la vegada, fer paleses les diferents actuacions efectuades pels seus familiars a favor de la causa castellana durant la Guerra dels Segadors. Desconeixem la finalitat a la qual era destinat l'expedient, del qual dissortadament s'ha perdut la primera plana, però segurament n'obtingué el profit que pretenia puix que, a la seva mort, ocorreguda abans del 1726, era membre del Consell de sa Majestat i president tercer del Consell Suprem de Castella (3).

El document és un manuscrit en format foli, en paper de fil, relligat i sense cobertes, disposat en 150 pàgines. Va encapçalat per la declaració del mateix Francesc Portell, dividida en 20 apartats, seguida pel testimoniatge de dinou persones, cridades a manifestar-se mitjançant un requeriment notarial, a les quals es demana l'autenticació de tots o part dels articles.

Cridats pel notari Salvador Saurí, declararen els següents veïns de Mataró: Joan Soler i Palau, Jaume Pasqual i Teyà, Josep Llauder, Ciutadà Honrat de Barcelona, Mateu Bruguera, Andreu Santromà, Sadurní Mas, pagès, Pere Màrtir Pou, perfumer, Nicolau Fornés, cirurgià, Maria Àngela Fornells, vídua de Jeroni Fornells, Melcior Marquès, Salvador Marquès i Francesc Tries, preveres, i Antoni Partella, rector de la parròquia de Santa Maria. Declararen també els següents veïns de Barcelona: Francesc Maresma, doctor en medicina, natural de Mataró, Francesc Llauder, Ciutadà Honrat i notari públic de la ciutat, i els nobles Feliu d'Àger, Joan de Carriera i Gurb, comte de Solterra, Narcís d'Escallar i Antoni de Rocabertí.

El document és redactat en català, excepte les descripcions dels procediments notariaus que són en llatí.

La reiterada declaració dels testimonis sobre el contingut dels mateixos articles, descrits ja a l'exposició inicial, ens ha aconsellat de transcriure solament la declaració de Francesc Portell i els testimoniats parcials que aporten noves dades. D'altra banda, en transcriure els textos originals, hem cregut que calia regularitzar l'apòstrof, el guionet, els accents i l'ús de les majúscules i les minúscules, d'acord amb les normes del català

actual, altrament, en algun cas, la lectura resultaria confusa. Hem desenvolupat també algunes abreviatures, assenyalant-les sempre entre claudàtors.

Exm. Sor.

Al Dr. Franco. Portell, Burgès de la Vila de Mataró y Ciutadà de Bar[celo]na, per certs fins y effectes, *ad futuram rei memoriam*, y altram[en]t, li importa rebre alguns testimonis sobre los artigos y cosas següents. Suplica perçò, sian rebuts y examinats y que de sos ditxos y deposicions sia manat lliurar-li còpia y fe fahent, satisfet lo notari en son degut salari, com axí sia de justícia, la qual desitja li sia ministrada *omni modo meliori*.

- 1 P[ri]mo posa que en lo terme de la vila de Mataró, en lo veynat de Valleix, hi ha una casa dita de Portell de Valleix, solar antich de més de 400 anys a esta part, de lustrosa, honorífica y ben reputada família que sempre és estada molt affecte a sa M[age]st[ad] (q[u]e Déu g[uar]de) y per tal és y és estada públicam[en]t tinguda y reputada; y és ver, públich y notori y tal la pública veu y fama.
- 2 Posa que de dita casa fonch amo y s[enyo]r y hereu y successor Gaspar Portell, de la vila de Mataró, y per tal fou públicament tingut y reputat; y és ver, púb[lic] y notori.
- 3 Posa que lo sereníssim Sor. Rey Dn. Phelip, de felís recordació, ab son Real Privilegi, dat en la vila de Madrid als 29 de mars de 1616, féu y creà a dit Gaspar Portell y a tota sa prole y descendència per línea masculina en Burgesos de la Vila de Mataró, com apar de dit Real Privilegi que se exhibeix *ut inseratur* y és ver.
- 4 Posa que, en virtut de dit Real Privilegi, lo dit Gaspar Portell gosà, y [a]vuy sos descendents per línea masculina gosan, de privilegi militar, així com los Ciutadans Honrats de Bar[celo]na y Burgesos de la Vila de Perpinyà, com axí ho han declarat los Exms Llochs y Real Concell de Catt[aluny]a ab differens despaigs de Cancelleria que se exhibeixen *ut inseratur*; y en esta conformitat són franchs y immunes de allotjam[en]ts, talls, taxes y demás càrrechs de las Universitats, axí com los demás gaudins de privilegi militar y com a tals són estats y són públicament tinguts y reputats; y és ver, públich y notori y tal la pública veu y fama.

- 5 Posa que dit Gaspar Portell, de la vila de Mataró, tingué quatre fills llegítims y naturals, ço és: Gaspar Portell y Franch Portell que foren preveres, Salvador Portell y Antoni Portell que fonch not[ari] púb[lic] de la ciutat de Bar[celon]a y [e]scribà major de la Batllia Gen[era]l de Cat[aluny]a; y és ver, púb[lic] y not[ori].
- 6 Posa que dit Antoni Portell, Burgès de la Vila de Mataró, not[ari] púb[lic] de Bar[celon]a y [e]scribà major de la Batllia Gen[era]l de Cat[aluny]a, contractà matrimoni ab Isabel Cirera y Llauder, del qual matrimoni nasqué y fonch procreat esta part de Franco Portell, [a]vuy en arts y en quiscun dret d[octo]r; y és ver, púb[lic] y notori.
- 7 Posa que tots los dits pares y oncles de dit Franco Portell són estats sempre faels y lleals vassalls de sa Mag[esta]d, amostrant-se en totes ocasions molt affectes y complint a las obligacions y fidelitat deguda al Rey Nostre S[enyo]r, y per tal són estats públicament, tinguts y reputats; y tal és estada sempre y és [a]vuy en dia la pública veu y fama; y és ver, públich y notori.
- 8 Posa que se manifesta esta veritat perquè en temps de las alteracions del Principat de Cat[aluny]a y en ocasió que las armas reals de sa Mag[esta]t tenian posat siti a Bar[celon]a, que fou en lo any 1651, estant encara la vila de Mataró en la obediència de França, las personas que procehian ab la finesa y fidelitat deguda a sa Mag[esta]d se recullian en la d[i]ta casa de Portell de Valleix, situada en dit terme de la vila de Mataró, y de dita casa se davan los avisos necessaris a la armada real del Rey N[ostre] S[enyo]r, comunicant-se ab diferents personas que anaven y venian de dit R[ea]l Exèrcit, de tal manera q[u]e a la dita casa li deyan públicament la Llaonera; y és ver, públich y notori y tal la púb[li]ca veu y fama.

Concernent a aquest mateix article, el reverend Melcior Marquès, de 52 anys d'edat declara el 27 de març del 1679 *que essent-se'n ell testimoni passat al dit Real Exèrcit, estant lo siti en dita ciutat de Bar[celo]na, y estant en la casa d'en Mateu de Mongat ell testimoni, juntament ab lo capità Pau Fornells, de dita vila de Mataró, y sa companyia de gornició, de orde del Exm Sr Marquès de Mortara se embarcà ell testimoni devant dita casa d'en Mateu de Mongat en una galera nomenada Sant Miquel de Espanya, y lo desembarcà*

dita galera en la nit en lo pla de Premià, que és una llegua vers Mataró, y desembarcat se n'anà ell testimoni dreta via en la dita casa de Portell de Valleix, abont estigué lo endemà tot lo die amagat en dita casa a fi y effecte de fer com féu algunas diligèncias se li havian ordenades per dit señor Marquès de Mortara per diferents persones. Y axí mateix sab ell testimoni anaven en dita casa altres q[u]e anaven y venian de dit Real Exèrcit.

Sadurní Mas, pagès, de 55 anys, declara que *essent lo siti en la ciutat de Bar[celo]na, ell testimoni se passà al Real Exèrcit y, de [a]llí estant, feya anades y vingudes donant avisos a la armada r[ea]l del que passava assí ab los francesos. Y un dia se embarcà ell testimoni en una galera de la armada real y, venint per costa de llevant, donà fondo devant la plaja a poc més enllà de la plaja de Llanvaneras, que és lloch circumvehí a la p[rese]nt vila, abont desembarcaren a ell test[imoni]. Y desanbarcat, se n'anà ell testimoni dreta via a la casa de dit Portell de Valleix, que [b]y havia una hora de camí poch més o menos, sempre de nit, y, arribat en dita casa, de orde del Sr capità de dita galera y altre que [b]y havia en ella, demanà als amos de dita casa de Portell de Valleix una càrrega de vi claret y un moltó, y prontament en la mateixa nit tragneren de dita casa lo dit vi y feren anar a sercar un moltó y ho feren aportar tot en dita galera, com de fet se embarcà tot en dita galera, essent present ell testimoni en tot. Y sab també ell testimoni que també altres que se n'eren passats al dit R[ea]l Exèrcit anaven y venian en dita casa fent-se notícies del que passava, y tal és y és estada la pública veu y fama.*

El perfumer Pere Màrtir Pou declara, el dia 28 de març, que freqüentava la casa dels Portell de Valdeix *i de dita casa estant, aportave també los avisos a la dita Armada Real, donant-los notícia del que passava per assí de la Armada de França, los quals avisos li donaven los de dita casa de Portell de Valleix y li donaven de menjar y beurer y tot lo que havia de menester, de tal manera que ell testimoni diu q[u]e la dita casa li era per ell la lloca.*

Salvador Marquès, prevere, confessa haver portat missatges entre la casa dels Portell i els exèrcits castellans, acció que repetí tres o quatre vegades.

Nicolau Fornés, de 69 anys, feia arribar notícies de l'armada del Marquès de Mortara, a la qual pertanyia, a la casa dels Portell, on rebia informació del que passava a Mataró i de les maniobres dels navilis francesos. Francesc Maresma diu haver viscut molt de temps a la casa dels Portell de Vall-

Can Portell de Valldeix — Dibuix de Manuel Subirats

deix on conegué diversos emissaris d'entre els quals recordava especialment Isidre Saleta, Pere Màrtir Pou i el capità Pau Fornells, de Mataró, i també un tal Amer, d'Arenys. El testimoni de Francesc Tries, prevere, diu haver coincidit a la casa dels Portell amb els dos primers, els quals se n'eren passats al R[ea]l Ex[èrci]t.

La declaració de Mateu Bruguera compromet directament els amos de la casa tot dient que *com tenia ja lo orde de Salvador Portell, amo de dita casa, ordinàriament obria perquè entrassen en dita casa los que venian de la dita armada. Y com devant dita casa hi ha un edifici que és un colomer, moltes vegades, per no ésser vistos, estaven recullits y amagats los que venian de dita Armada en lo colomer, ahont ell testimoni, de orde de dit Salvador Portell y de la senyora Isabel Portell, mare sua, los aportave de menjar y beurer y tot lo necessari. Y com se tenia notícias del que se obrave en dita casa, a la dita casa públicament li deyan la Lleonera.*

9 Posa que per esta rahó y ocasió de ser los pares y oncles de dit Franco. Portell y amos de dita casa solar tant affectes a sa Mag[esta]d, estigué dita casa en grans contingèncias de ser saquejada y cremada per los q[u]e seguian

lo partit de França, y foren dits sos oncles y amos de aquella perseguits per los ministres de França, de manera que se hagueren de ausentar-se de dita casa; y és ver, públich y notori y tala la pública veu y fama.

L'esparter Jaume Teyà que diu haver habitat a cal Portell de Valldeix durant tota la Guerra dels Segadors; home segurament senzill, en ésser interrogat sobre aquest punt diu *que en ditas ocasions se asertà ell testimoni anar desde la dita casa de Portell de Valleix estant, a la suffragànea de Mata, que és en lo mateix terme de dita vila de Mataró, a cavall ab un matxo, y a la que fou a mitg camí entre dita casa de Portell y dita sufragànea, topà ab una companyia de micalets q[u]e seguian lo partit de França; que lo capità d'ells era un t. nomenat Moncau, ab la qual companyia [h]y anave també un germà de la muller del testimoni, nomenat Isidro Riera y Net, que ells testimoni no sabia anàs ab dita companyia. Y arribat ab ells lo enrrotllaren y li digueren de qui era lo matxo que anave y dient-los ell testimoni que era seu propi li respogueren: no, que és del rector de Llavaneras, que és un gran espanyol. Y estant ab ditas rahons, lo dit Isidro Riera y Net, q[u]e era cunyat de ell testimoni, agafà per les mans a ell testimoni i li digué: germà, què feu. Del que los demès soldats*

de dita companyia restaren admirats, y a les hores ell testimoni y dit son cunyat se apartaren un poch de dita companyia de micalets. Y li digué son cunyat anaven a la casa de dit Portell de Valleix. Y a les hores dit testimoni li digué que ell estave en dita casa y que procuràs desviar-[h]o, que li tingués respecte, que sentiria molt se li fes aqueix agravi essent ell en dita companyia de dit Moncau, majorment que se veurian en algun desayre perquè tots los de dita casa de Portell y altres que estaven en ella estaven tots ab sos armas, previnguts per sa defensa, y que ell testimoni seria lo primer que aniria contra d'ell encara que li fos cunyat. Y a les hores diu ell testimoni se apartà de ell lo dit son cunyat y parlà ab dit capità Moncau y obí ell testimoni molt bé que dit capità Moncau digué a son cunyat: *vaya, basta, basta, dexem-[h]o estar.*

Ultra aquest pintoresc però interessant testimoni, disposem de la declaració del reverend Francesc Tries, el qual confirma que efectivament la casa dels Portell estigué en perill y tant és veritat la rubina [que] els amenasava que un dia Batista Anglada, batlle que era a les hores de dita vila de Mataró per part de ministres francesos, digué a ell testimoni: *la casa de Portell de Valleix tindrà ventura si las armas de España entran en Barcelona, altrament va perduda.*

10 Posa q[u]e lo sobredit és en tant veritat que per orde del Baró de Les o el doctor Trobat, anà en lo any 1651 un comissari nomenat Thomàs Godayols per a pendrer y capturar a dits sos oncles y amos de dita casa y a altres que estaven en ella, y no avent-los trobats per ser-se aquells ausentats, prengué y capturarà a Joan Vergés y Matheu Bruguera Sastre, que estaven en dita casa, y aquells tingueren molts dias presos ab cadena al coll y peus al sep, a effecte de fer-los dir lo que se tractave y deya en dita casa; y és ver, púb[lic] y notori y tala la pública veu y fama.

El testimoni Jaume Pasqual diu que *estave en casa de dit Portell de Valleix juntament ab Mn Francesc Gassia de dita vila, que també se era recullit en dita casa, y quant vingué lo comissari nomenat Thomàs Godayols per la funció féu en dita casa mencionada en lo interrogatori, ell testimoni y dit Mn Fran[ces]ch Gassia, de dita casa de Portell estant, antes de arribar en ella vírem lo tropell de la gent. Y vist encontinent ell testimoni y dit Gassia desampararen la dita casa, fugint per tras ella y se n'anaren a un sot de vinyas ahont estigueren fins a la nit, que los amos de dita casa, per esser-ne ja avisats, també se eran ausentats. Y après, a la nit, ell testimoni tornà a dita casa per saber lo què*

era estat y li digueren havian fetas dit comissari en dita casa las capturas dels dits Mateu Bruguera y Juan Vergés.

També Pere Màrtir Pou era a la casa el dia de les captures, puix que declara que *era vingut del Real Exèrcit y que estant en ella digué a la Sra Isabel Portell, mare de Salvador Portell, amos de dita casa, li donàs dita s[enyo]ra alguna cosa per menjar. Que diu lo cor li deya se n'anàs de dita casa y, après que dita Sra Isabel Portell li hagué donat lo que havia menester, se n'anà y posà dins un bosch dit de n'Oms, que és mitja hora de camí lluny de dita casa poch més o menos, en lo qual bosch rebé avis que lo comissari Godayols, nomenat en lo interrogatori, havia fetas las capturas que es diu y menciona en lo mateix interrogatori, lo qual avis li donà Pau Faubell, menor de dias, q[u]e estave abarrecat en un turó dit d'en Font. Que antes de anar al dit bosch li havia dit li aportàs a menjar al dit bosch y que fes una senyal tirant un tir y fes mostrars com si hagués tirat en un conill. Y venint ab dita senyal digué a ell testimoni que si fos estat en casa de dit Portell ja seria pres, y ell testimoni respongué: *grans mercès no mi so aturat.**

Finalment declara Mateu Bruguera, un dels detinguts, el qual diu que *a ell testimoni lo aportaren pres en Dosrius, de orde del doctor Trobat, ahont lo tingueren ab dos peus al sep, en una casa de un pagès, per espay de quatre o sinch dies. Y feyan comparèixer devant dit doctor Trobat a ell testimoni dos vegades lo die y com ell testimoni no volia dir lo que sabia de dita casa, lo feyan tornar ab los peus al sep. Y après de ésser fora de la presó, ell testimoni se'n tornà a dita casa de Portell de Valleix. Y al dit Juan Vergés, q[u]e també capturaren, lo aportaren pres en Argentona, ahont també lo tingueren ab los peus al sep alguns dias.*

11 Posa que quant la vila de Mataró anomenà síndichs per enviar al Real Exèrcit y prestar la obediència a sa Mag[esta]d, que fou en lo any 1651, se acompanyà voluntari ab dits síndichs dit Gaspar Portell, pbre, oncle de dit Dn. Franco. Portell, y anà a dit R[ea]l Exèrcit y, tornant a la vila de Mataró per certas diligèncias que li havia encomanades lo Exm Marqu[è]s de Mortara, qui governave las armas de sa Mag[esta]d, fonch capturat per los somatens de França junt ab un tal Mates que anava ab sa companyia, al qual dins poch dias feren parti mort y donaren garrot los ministres de França, y lo mateix hagneren executat en dit Gaspar Portell a no ser prevere; y és ver, públich y notori y tal la púb[li]ca veu y fama.

El rector de Santa Maria, Antoni Partella, i el Sr. Joan Soler i Palau afirmen, en llurs declaracions, haver format també part de la comissió que es reuní amb els representants de les forces castellanés. L'objectiu de les converses era la rendició de la ciutat. (4)

- 12 Posa que dit Gaspar de Portell, pbre, per ocasió de dit fet y per ser affecte y lleal vassall de sa Mag[esta]d, estigué pres y detingut per los ministres de França en los càrcers reals de Bar[celo]na per espay de més de deu mesos y després, havent-lo posat manlleutat per tota la dita ciutat de Bar[celo]na, se'n passà al Real Exèrcit, ahont estigué fins que lo dit Exm Marq[ue]s de Mortara se posà sobre dita vila de Mataró y reduhí aquella a la obediència del Rey N[ost]re S[eny]or; y és ver, púb[lic] y notori y tal la pública veu y fama.
- 13 Posa que Fran[ces]ch Portell, pbre, altre oncle de dit Dr Franco. Portell, fou també perseguit per los ministres de França per rahó de ser affecte y fael vassall de sa Mag[esta]d, de manera q[u]e hagué de dexar sa casa y se'n passà també al R[ea]l Exèrcit de sa Mag[esta]d, ahont estigué fins que la vila de Mataró fou reduhida a la obediència del Rey N[ost]re S[eny]or; y és ver, púb[lic] y tal la púb[li]ca veu y fama.

Salvador Marquès, prevere, que tractà Francesc Portell quan ambdós pertanyien a l'exèrcit castellà diu que Portell fugí de la persecució de la qual era objecte a Mataró i s'amagà en un bosc de la vila de Tordera, en companyia del prior Gelpí, abans d'incorporar-se a dit exèrcit.

- 14 Posa que quant lo Sereníssim S[eny]or Dn Juan de Àustria arribà ab las galeras devant Bar[celo]na y se incorporà ab la Armada Real, en ocasió q[u]e encara la vila de Mataró estava en la obediència de França, Salvador Portell y demés que estaven en dita sa casa solar de Portell de Valleix, ab molta gent de armes se'n pujaren al cap del turó de una vinya que està serca dita casa, que li deyan lo Turó de la Lleonera, del qual se descobre Bar[celo]na. Y a la que ditas galeras dispararen, dispararen ells també sas armas y tiraren los sombreros enlayre cridant visca España, per lo que se veren en gran perill de perdre sas personas y haziendas, per estar encara la vila de Mataró en la obediència de França; y és ver, púb[lic] y notori y tal la púb[li]ca veu y fama.

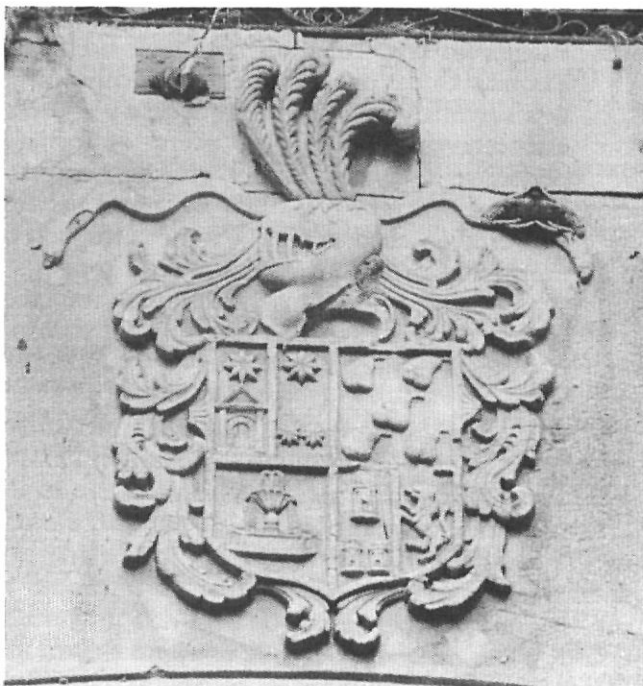
- 15 Posa que fou tan coneguda la fidelitat dels

amos de dita casa de Portell al Exm Marq[ue]s de Mortara, a las horas lloch y Capità Gen[era]l del Principat de Catt[alunya], que als 23 de setembre 1652, estant encara la ciutat de Bar[celo]na en la obediència de França, concedí una salvaguarda als habitants en dita casa de Portell, q[u]e a les hores possehia Isabel Portell, viuda dexada del dit Salvador Portell, oncle de dit Dn Franco. Portell, com apar de dita salvaguarda que se exhibeix *ut inseratur y és ver.*

El doctor Francesc Maresma coneixia aquesta salvaguarda i diu que *lo primer arribà en dita salvaguarda fou Dn Fran[cis]co de Lara, capità de corassas, y després de tornar-se'n aquell en dit R[ea]l Exèrcit veu arribà en dita casa per dit efecte Dn Hierònimo Agustin, capità que era de las guardas del Exm Sr Marq[ue]s de Mortara.*

- 16 Posa que en temps de las alteracions de Catt[alunya], en lo any 1648, patí mort en un catafal públich de la ciutat de Bar[celo]na Gerònim Fornells, batlle de la vila de Mataró, per ser fael y lleal vassall de sa Mag[esta]d (q[u]e Déu g[uar]de); y és ver, públich y notori.

El testimoni Jaume Pasqual afirma que, quan el batlle Fornells era a la presó, freqüentava la casa

Escut d'armes dels Portell - Peirí que figura damunt de la porta forana del Mas de la Palomera, al terme de Vilanova d'Escornalbou.

És dividit en quatre quaters. El primer, partit en pal, al.ludeix als Portell. El segon correspon als Peirí. El tercer és de la família Font i el quart, també partit en pal, correspon als Torrell.

d'Àngela Cirera i Llauder i, *essent com era tant familiar de la casa de dites Cireras, se conferia ell testimoni moltes vegades en la casa de aquelles per a servir-las en lo que poria. Y axí ell testimoni, moltes vegades, de orde de dites señoras Cireras, aportà en las càrcers real de dita ciutat al dit Gerònim Fornells y a Pau Fornells, germà de aquell, q[u]e estave també en dites càrcers reals, provisions de menjar y beurer y, algunes vegades, de orde de dites señoras Cireras y altres familiars, amics de dita casa y ben affectes, aportà ell testimoni en dites càrcers reals als dits Gerònim Fornells y Pau Fornells, germans, pistolas, ayguas forts, dagas y cordas, que era tot a fi y effecte de que poguessen fugir y apartar-se de dites càrcers reals.* (5)

17 Posa que dit Gerònim Fornells i Mariàngela, sa muller, eran nebots de Àngela Cirera y Llauder y cosins germans de Isabel Portell, àvia y mare respective de dit Dr Franco. Portell: y és ver, públich y notori y tal la públi[ca] veu y fama.

18 Posa que dites Àngela Cirera y Llauder y Isabel Portell, en lo temps que estigué dit Gerònim Fornells, batlle de Mataró, pres per los ministres de França, acistiren a ell, a sa muller y tres fillas, tenint aquelles en sa casa, sustentant-las després de haver patit mort dit Gerònim Fornells, per haver-los dits ministres de França confiscada la haycenda y arresada la casa, per lo que se veren exposades en contingència de molts treballs y lances de la gent vulgar; y és ver, públich y notori y tala la pública veu y fama.

El testimoni Andreu Sanromà diu que *desde la p[rese]nt vila estant, ab una carreta que a les hores tenia, aportà i guià las fillas del dit Gerònim Fornells y a la dida de las més xica, que encara mamave, en casa de dites Àngela Cirera y Llauder y Isabel Portell, nomenades en lo interrogatori, ahont veu ell tes[timoni] foren molt ben arribades, tant las fillas com la dida, y ell test[imoni] se'n tornà a Mataró y las dites fillas y dida restaren en casa de dites señoras. Y fonch forsós lo haber-se'n de anar en part los volguessen, que en Mataró no podian viurer per haver-los los ministres de França confiscada la hazienda.*

19 Posa que dit Dr Franco. Portell és home que ha procehit en totas las acasions se han ofert com a bon vassall de sa Mag[esta]d, amb aquella llealdat, fidelitat y rectitut q[u]e és y és estada sempre de sa obligació, y per bon vassall de sa Mag[esta]d és estat sempre y és [a]vuy en dia públicament tingut y reputat; y és ver, púb[lic] y notori y tal la pública veu y fama.

20 Posa que dit Dr Franco. Portell té hizenda y comoditats bastants per a tractar-se ab lo lizim[en]t degut al estat militar y en esta conformitat se tracta y ha tractat sempre molt honoríficament y ab lo degut lustre y estimació; y és ver, púb[lic] y notori y tala la públi[ca] veu y fama.

Carles Maristany i Tió

NOTES

- (1) Arxiu Parroquial de Vilanova d'Escornalbou, Llibre de Matrimonis.
- (2) FERRER I CLARIANA, Lluís: *Valldeix*. Mataró, 1966, pàgs. 59 i següents.
- (3) Arxiu Parroquial de Vilanova d'Escornalbou, Llibre de Matrimonis, any 1726.
- (4) Quan a primers de setembre del 1651 la vila de Montgat fou ocupada per les forces castellanés, una delegació de Mataró es presentà al Marquès de Mortara per demanar-li que enviés soldats als quals rendir la plaça. El fracàs de les gestions, interrompudes per l'arribada de tro-

pes franceses i catalanes, manades per Josep d'Ardena, provocà la detenció i el saqueig de les cases d'alguns intermediaris. Dos dels implicats foren condemnats a mort. (SANABRE, Josep: *La acció de Francia en Catalunya*. Barcelona, 1956, pàgs. 518 i 519).

- (5) Jeroni Fornells, home de gran prestigi entre les persones de la contrada que havien participat en la primera revolta de la terra, l'any 1640, s'uní el 1645 a la conspiració que pretenia lliurar Barcelona a les forces castellanés. La seva missió era la de capitanejar una partida de 500 voluntaris, reclutats a Mataró i als altres pobles de la franja costera, i entrar a la ciutat. La conjura fou descoberta i Fornells detingut i posteriorment executat. (SANABRE, *op. cit.*, pàgs. 330 i 331).